

Krohaven til Kølles Gård i sommeren 1936 med Ernst og Anita Kølle
samt Carl og Cleo Brisson i midten.

Medlemsbladet Broen udkommer to gange årligt og sendes til Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forenings medlemmer.

Forsidefoto:

Krohaven til Kølles Gård i sommeren 1936 med Ernst og Anita Kølle samt Carl og Cleo Brisson i midten.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side	3	Godt nytår
Side	5	Manden, bierne og blomsterne
Side	15	Kommunevalg i Asminderød - Grønholt i 1844
Side	23	Kølles Gård 1934-38
Side	32	Bestyrelsen

MEDLEMSBLADET BROEN

Redaktør:

Peter Heiberg - Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
fmd.fredhumlelokalhist@gmail.com - tlf. 50 62 19 47

Grafisk designer:

Per Eckart Hansen

Hjemmeside:

www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk

Facebook:

www.facebook.com/fredensborghumlebaeklokalhistorisk

Oplag: 600 eksemplarer. ISSN: 2246-2570

Deadline for dette nummer af medlemsbladet er:

01. 07. 2022

Materiale sendes elektronisk til bladets redaktør.

Godt nytår

Af Peter Heiberg

Endnu et atypisk år er gået grundet pandemien, og her ved starten af det nye år ser det desværre ud til, at der endnu et stykke tid vil være en række begrænsninger på foreningsområdet.

Det har dog ikke afholdt bestyrelsen fra at lave en række aftaler mht. foredrag og udflugter for det næste halve år. Således to foredrag i januar, hvor det dog først efter 17. januar vil være realistisk at melde ud, hvad der lader sig gøre.

Den 24. februar 2022 er foreningen gået sammen med Foreningen Norden om et forfatterarrangement med Eva Tind, der i sin nye bog beretter om lokale Marie Hammers liv og enestående forskningsindsats. Som optakt til foredraget har hendes søn Peder Hammer skrevet en artikel i dette nummer af Broen om hjemmet og den nu helt forsvundne, fantastiske have i Roland. Foreningens generalforsamling er fastsat til 28. februar, hvor advokat og tidligere borgmester John Hemming vil fortælle om sine år som borgmester i kommunen.

Fra marts til juni er der aftalt foredrag om Kølles Gård, billedhuggeren Johannes Wiedewelt og Humlebæk set af malere gennem tiden. Endelig er der planlagt besøg med guidet rundvisning i Fredensborg Museum og Københavns Museum. Går alt som planlagt, afslutter vi første halvår med et besøg og foredrag i haven til Hans Scherffs hus på Asminderød Mark.

På grund af den uafklarede situation er der ikke - som vanligt - indhæftet program på midtersiderne af Broen. Programmet udsendes, så snart forholdene igen er mere afklarede og meldes desuden ud pr. mail fra gang til gang. Bestyrelsen ønsker hermed medlemmerne et rigtigt godt nytår og forhåbentlig på snarligt gensyn.

Sundeved 1961 og 1967

Manden, bierne og blomsterne

Af Peder Hammer

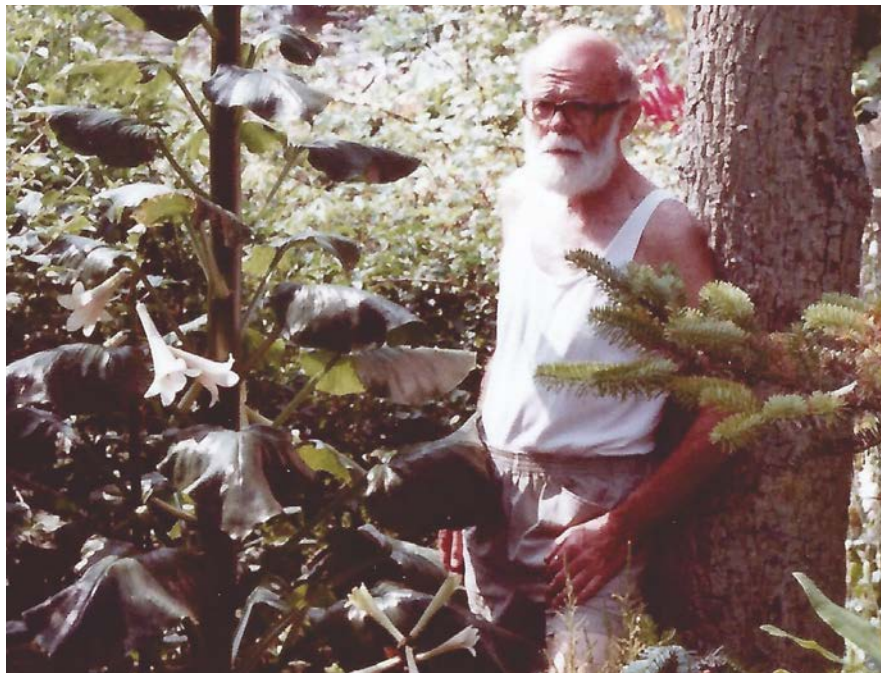
I 1961 flyttede vi fra Gadevang til Asminderød-Grønholt Kommune. Vi var efter 10 år i Gadevang blevet sagt op og skulle dermed finde en bolig med lidt jord til. Far søgte længe, men mor var hurtig til at afvise stederne. Til sidst lykkedes det at finde en lille forsømt gård, som kunne godkendes, men kun fordi hovedhuset var gedigent bygget.

Det var en lille gård med 4 bygninger omkring gårdspladsen, en bliklade, en ko/hestestald, hovedhuset og en vognport, desuden en grisestald nede bagved. Hverken landbruget eller længerne var vedligeholdte. Hvornår de var bygget vides ikke, men hovedhuset var brændt og et nyt opført i 1911.

Det var opført af Jørgen Jørgensen, en dygtig landmand fra Sundeved, som huset så blev navngivet. Efter ham kom sønnen Peter Jørgensen, han havde problemer med at få det til at løbe rundt, så gård og marker var temmelig forsømte.

Min far Ole Hammer (1911-96) var fra sin tidlige ungdom interesseret i kunst. Han sad som teenager i bakkerne nær Villingebæk, hvor forældrene havde sommerhus, og tegnede, han var en habil tegner. Efter sin studentereksamen startede han på Københavns Universitet med at læse zoologi. Her mødte han hende, der blev min moder zoologen Marie Hammer 1907-2002¹. Far afsluttede universitetet i 1941 med en doktordisputats² om fluer, der er knyttet til græssende kvæg.

Ole Hammer i haven

Han blev hurtigt ansat i Statens Biavlsforsøg, som var nyoprettet, og blev efter nogle år forfremmet til leder. Her gik han i gang med at varetage biavlernes interesser. Den Stinkende Bipest havde i mange år været et stort problem for biavlerne. Flere forsøg var gjort for at bekæmpe den, men det lykkedes ikke rigtigt. Den var meget smitsom og krævede at hele bi-stadet med indhold skulle brændes, hvilket nogle biavlere var imod. Han udviklede et system til at finde alle bigårde i Danmark. Dygtige biavlere blev tilsynsmænd, der opsøgte alle biavlerne i deres distrikt og sendte rapporter og prøver ind til forsøgsstationen. Det betød, at bipest-plagen med tiden blev stærkt reduceret.

Mens dette stod på, begyndte frøavlere at sprøjte deres marker mod skadedyr. Det skete oftest om dagen, når planterne stod med åben blomst. Det betød, at bierne også blev dræbt, hvilket var uacceptabelt for biavlerne. Frøavlere skulle holde op med at sprøjte deres marker, mens planterne stod med åben blomst. De kunne gøre det i gråvej eller om aftenen. Gennem talrige artikler og henvendelser kom der til sidst et lovindgreb, og skadelidte

biavlere kunne få erstatning. Han oprettede en dronning-forædlings-station for at udvikle bier med længere snabel, da de havde problemer med at nå nektaren i rødkløvermarkerne. Danmarks Biavlerforening skrev i 150-års jubilæumsbogen: "Han var biavl en god mand"³.

Hans interesse for blomstrende træer og buske i forbindelse med biavl betød, at han besøgte talrige botaniske haver og parker i ind- og udland. Efter pensioneringen i 1976 oprettede han et kartotek med navne og fotos af paradisæble-sorter. Han blev en af de førende eksperter i Danmark inden for paradisæbler og indgik et samarbejde med en planteskole. Her krydsede man sig frem til et helt nyt træ, som blev opkaldt efter ham (benævnt: (sieboldii 'Ole Hammer').

Han interesserede sig også for træer og buske i landskabet, der kunne være til glæde for bier og fugle. Her var han med til at stifte en lokalafdeling af "Plant et træ"⁴, og flere gange var han ude og plante paradisæbler langs danske landeveje fx på Humlebækvejen efter den nye Vilhelmsro Skole. Her blev en person dog så glad for et træ, at han gravede det op om natten, da det var lille.

Fanget af kunsten

Imens far studerede i København, udvidede han sin forbindelse til kunsten. Han meldte sig ind i "Foreningen for ung Dansk Kunst" og fik flere venner i gruppen. Da han sluttede, var det som formand. Nogle af disse venner fulgte med igennem livet. Af kunstnere der er kommet i hjemmet kan blandt flere nævnes: Kielberg, Westman, Kabel, Agger. Desuden havde far nogle flere, de var mere bekendte.

Unge kunstnere tjente ikke ret meget på deres kunst. Særlig en kunstner med kone og barn havde problemer. Far var statsansat med fast løn, og mor tjente ingenting, alligevel lykkedes det ham, at give denne kunstner nogle penge engang imellem, mod at han kunne vælge et billede i atelieret. På et tidspunkt havde far valgt et selvportræt af kunstneren, men denne hævdede at billedet ikke var helt færdigt. Nogen tid efter kom far for at hente billedet, men nu var det væk. Randers Kunstmuseum havde været på besøg, og de ønskede billedet. Kunstneren følte åbenbart, at det var vigtigere for ham, så kunne far få et andet i stedet for. Det var han ikke helt tilfreds med.

Nazca vase,
Holstebro Museum

Mine forældre levede ret spartansk. De røg ikke og der var ikke øl i huset, vin kom kun på bordet, når der var gæster. Far elskede klassisk musik, men han måtte ikke høre det i stuen, da mor syntes, det var støj. Skulle han høre musik, måtte han enten gå ovenpå eller ned i værkstedet, så der blev ikke lyttet så meget til musik. På kulturejser kunne han bruge to dage på at se malerisamlingen på f.eks. Louvre (Paris) eller Prado (Madrid).

Mine forældres kunstinteresse strakte sig også ind i keramikken. I efteråret 1936 kørte de på bryllupsrejse til Paris på motorcykel, her fandt de en gammel peruansk krukke, som de købte. Senere blev der købt flere i andre europæiske byer. På den første rejse til Sydamerika i 1952-53 stødte de på flere gamle krukker fra inkatiden, som fascinerede dem. Det blev begyndelsen til en samling af krukker, fader og vaser fra præcolumbiansk tid. Senere tog mor igen til Sydamerika i forskningsmæssigt øjemed (hun studerede små dyr, der lever i mos), hvor hun igen fik mulighed for at opkøbe og hjemsende krukker mm.

De kom uskadte hjem bortset fra én, som gik i stykker under transporten, den samlede far som et 3D "puslespil" af 5-600 år gamle potteskår. Derefter sad han og studerede kulturen og kunsten, han tegnede, slog op i bøger, besøgte museer og fik efterhånden en rigtig god viden om den gamle kultur. Han supplerede ved køb på auktioner og i butikker, der handlede med etnografika. I 1976 besluttede de at forære det bedste af samlingen (79 stk.) til Holstebro Kunstmuseum⁵, for at samlingen ikke senere skulle blive delt. Museet byggede en ny fløj til samlingen.

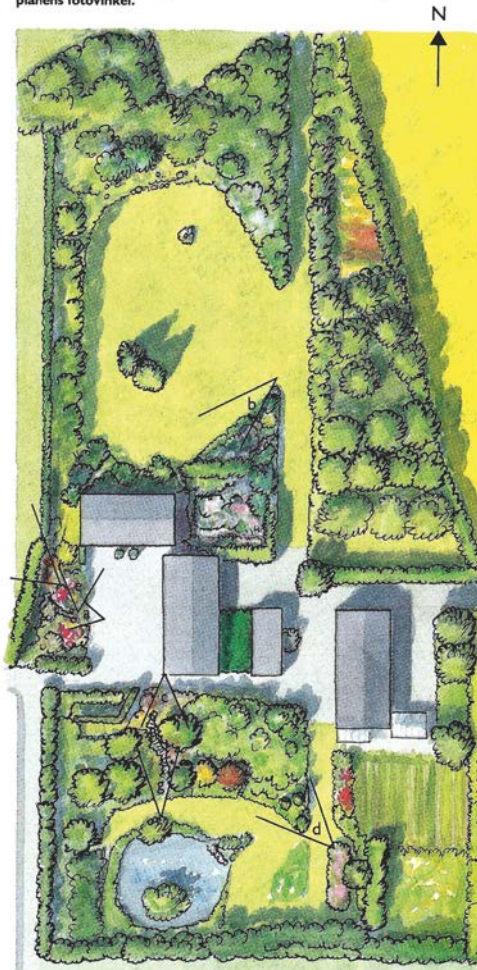
Tilbage til gården

Gården blev købt for 135.000 kr., hvis jeg husker rigtigt, der fulgte ingen dyr med, bortset fra en kat. Jordtilliggendet var på 30 tdr. land, og ligger smukt i kuperet landskab imellem moser. Prisen var måske sænket pga. tilstanden og de nærmeste omgivelser, alligevel vidste far ikke, om han havde råd, så han spurgte de hjemmeboende børn om, hvor meget han eventuelt kunne låne, hvis det var nødvendigt, - det blev det ikke.

FIRE HAVER OMKRING EN GÅRD

*Nordhaven er en åben dal, sydhaven et blomstereventyr.
Mod vest luftig beplantning, mod øst lave rododendron.*

• Bogstaverne i slutningen af billedteksterne svarer til bogstaverne på planens fotovinkel.

Først gjaldt det om at gøre hovedhuset beboeligt, noget varme skulle installeres, et nyt køkken og wc/bad samt et afløbssystem, da der ellers kun var et udendørs das.

Da vi havde boet der 2-3 måneder, kom far en dag glad hjem til frokost, og fortalte at han havde fundet en ekstra bygning, et gammelt hønsehus der lå nede bag blikladen, det var gemt i ca. 2 m høje brændenælder, jo – lige der var jorden frodig.

En have bliver til

Blikladen indeholdt et gammeldags tærskværk, det var i sam-eje med 2 andre landmænd.

Vi aftalte med Frederiksen på Store Fælled, at han fik tærskværk (han var medejer) og blikladen. Det blev starten til sydhaven.

Bo Bedre haveplanen

Vognporten var ved at knække i rykningen, så den skulle også væk. Vi ryddede den og solgte en gammel hestetrucken kane. Nu var det lidt heldigt, at vi havde en ubehagelig nabo, nemlig den kommunale losseplads. Der var permanent ild dernede, så røg og en ildelugtende stank var normalen.

Vi fik fat i en vognmand, der kunne rive vognporten ned og køre den på lossepladsen. Vi spøjte med om han ikke blot kunne skubbe hele bygningen

hen over marken. Han lovede, at når han var færdig, ville der blive så fint at "vi kunne så radiser der". De radiser, var vi dog sikre på, ville flygte fra stedet. Grundlaget for vest-græsplænen var lagt. Lossepladsen blev nedlagt i 1966. Mod øst var der også en gammel hønsegård med et lille muret hønsehus. Vi genoprettede hønsegården, og den blev der i nogle år, indtil øst-plænen blev anlagt.

Stuehuset manglede et par værelser, og da 1.sal var et kornloft, blev det klaret ved at nedlægge korntrappen, lave en spindeltrappe et passende sted og indrette 1. salen. Undervejs kastede min søster og jeg æg op og ned fra hønsegården til en ny-installeret gavldør på 1.sal, - æggene overlevede.

Kostalden fik en port monteret, den blev ryddet, rengjort, jævnet og indrettet som garage. Hestestalden fik en mindre port og blev rengjort. Da loftbjælkerne i begge stalde var tvivlsomme, blev der installeret stålbjælker for at aflaste de gamle bjælker.

Ved siden af hestestalden lå en roekælder med højt til loftet, den havde Peter Jørgensen fyldt sidste års roehøst ned i. Situationen her i højsommeren var den, at roerne nu var halvrådne, så kælderen skulle tømmes for en gang slimede roer, der hele tiden gik i stykker. Vi arbejdede i en stank af rådne roer samtidig med, at tusindvis af små fluer fløj om os. Vi lagde et gulv over kælderen, og fik således et depotrum og en kælder.

Grisestaldens tag var også på vej ned, så det blev fjernet og et "fladt" tag blev monteret, og der blev bygget et nyt maskinhus ved siden af.

Terrænet om gården gik nedad både mod syd og nord. Mod syd gik det relativt stejlt ned, og nederst var der fugtigt/vådt 8-9 måneder om året. Det blev besluttet at anlægge en sø der, så der blev gravet knap 1 meter ned, den opgravede jord blev jævnet ud på de lave områder. Gravningen foregik først med en traktor, hvor vi bakkede ind i jorden med en sluffe, senere da det blev for vådt, var det med hånden og en trillebør. På syd-skrænten blev der anlagt en lang trappe af store flade natursten, som vi fandt ude i de nordsjællandske stenbunker. Desuden fjernede vi brændenkælder imellem frugttræerne, og derved begyndte Sydhaven at opstå.

Mod nord var "haven" en stor åben dal fyldt med højt græs imellem frugttræer, så der skulle bare slås græs. Undervejs var mine forældre gået i gang med at plante i de forskellige haver, en proces der fortsatte i mange år. Der blev hentet flere store sten hjem, de blev placeret på strategiske steder i bedene, enkelte høje blev rejst som bautastene, for at skabe relief til baggrunden. Mor syntes, at græsplæner var for besværlige, og lavede øst- og vestplænerne om til bede, så der var plads til endnu flere mere eller mindre sjældne planter. Efterhånden udgjorde de 4 haver tilsammen en frodig oase.

Et nyt familiemedlem

Pinsesøndag 1968 vågnede far ved 5-tiden ved at noget kaldte, et kald der blev gentaget hvert ca. 15.-20. minut. Efter et par timer gik far ned i mosen og fandt (uden at røre det) et lille rålam, der kaldte på sin mor. Lammet fortsatte sin kalden hele dagen igennem med enkelte pauser. Sidst på eftermiddagen gik far ned og hentede lammet, inden ræven fandt det. Ved hjælp fra Zoo i København, fik vi at vide, hvad vi skulle give den at spise. I starten gik den i en lille indhegning med træer og højt græs. Når vi kom med dens mælk, så kom den springende ud til os fra vildnisset og drak mælken som andre lam/kid. Som større fik den sin frihed og gik løs omkring i hus og have, tog en tur ud over marken eller til skoven. Den lille fyr voksede op hos os på gården, den elskede nyudsprungne rosenblomster, det gjorde mor også, men lammet spiste dem, før hun stod op.

Da vinteren kom, havde vor lille buk fundet en mage. Fra huset kunne vi om morgenen se, at de to overnattede i Nordhaven. På det tidspunkt kunne vi ikke komme den nærmere end 10-20 m. Da den var godt halvandet år gammel, forsvandt den, og vi så den ikke mere. Senere forlød det, at en "dygtig" lokal jæger pralede med, at han havde skudt vores tamme rådyr.

Haven bliver besøgshave

Efterhånden opdagede bl.a. Hjemmet⁶ og Bo Bedre⁷, at her var der noget at skrive om, så flere reportager blev lavet fra gården. I en reportage brugte Hjemmet overskriften: "De bor i Paradisets Have"⁸. I flere år havde mine forældre åben have for interesserede, og folk kom i biler og bus fra nær og fjern. Haven var på ca. 10.000 m² og krævede en daglig indsats, også selvom de blev ældre og kræfterne svandt. Far blev boende på gården til det sidste.

Gården skiftede ejere i 1999. De nye ejere var ikke haveinteresserede, så "Paradisets have" findes ikke mere.

Noter

¹ Marie Hammer har i bogen: Forsker i fem verdensdele (1981) fortalt om sit spændende forskerliv. Eva Tind har i romanen: Kvinden der samlede verden (2021) genvakt interessen for Marie Hammers liv og virke. Ligeledes i år har Jakob Lund Pedersen i billedbogen: Marie Hammer og mosmiderne for børn skildret hendes indsats som forsker.

² Biological and ecological investigations on flies associated with pasturing cattle and their excrement (1941)

³ Eigil Holm: Danmarks Biavlerforening 150 år (2016),

⁴ Foreningen "Plant-et-træ", Fredensborg-Humlebæk, stiftet 11.4.1983. Komitémedlemmer: Geert Borch (fmd.), Christian Berthelsen, Ole Hammer, Peter Bjerregård, Søren Widding og Anni Lenskjær

⁵ Donationen omtales på Holstebro Museums hjemmeside: Præcolumbiansk keramik

⁶ Hjemmet nr. 29/1991, s. 82-85

⁷ Bo Bedre nr. 4/1990, s. 46-51

⁸ Hjemmet nr. 33/1989, s. 18-19

Kommunevalg i Asminderød-Grønholt i 1844

Af Poul Christensen

Asminderød Kirke og lidt af præstegårdens tag og gavl set på afstand fra Kongevejen i 1843. Akvarel J. Rawert. (Det Kongelige Bibliotek)

Kommunearkiver lyder ikke umiddelbart som noget spændende emne, men det er absolut en fejltagelse.

Baggrund

Nuværende Fredensborg Kommune blev dannet i forbindelse med Strukturreformen i 2007 ved sammenlægning af Fredensborg-Humlebæk Kommune og Karlebo Kommune. Før 1970 var Fredensborg-Humlebæk Kommunes navn Asminderød-Grønholt Kommune. Asminderød-Grønholt Kommune blev som alle andre landkommuner etableret i 1842.

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening blev etableret for 40 år siden i 1981 og bærer således navnet Fredensborg-Humlebæk, da det var kommunebetegnelsen på daværende tidspunkt, og målet for foreningen var at udbrede kendskabet til historien for dette område, som har været en sammenhængende enhed igennem rigtig mange år.

Asminderød og Grønholt er sognenavne og tilsammen udgjorde de Asminderød Pastorat. I 1933 blev Humlebæk Sogn etableret ved en opdeling af Asminderød Sogn. Det er uklart, hvornår de gamle sogne opstod, men kendetegnet for sognet er de borgere, der delte fælles kirke, og som således også betalte tiende til kirkens drift, og dette fællesskab går således tilbage til 1100-tallet.

Områdets yderligere fastholdelse som en enhed skete i 1842 ved oprettelse af Sogneforstanderskaber, som fra 1867 blev til kommuner.

Sogneforstanderskab

Grundlaget for stiftelse af Sogneforstanderskaber er Christian den 8.'s anordning af 13. august 1841 om Landcommunalvæsenet. Sogneforstanderskabet kan sammenlignes med et byråd og bestod af et antal indvalgte medlemmer fra området. Der var fra starten 4-9 medlemmer foruden de fødte medlemmer nemlig præsten, herredsfogeden og jordejere med mere end 32 tønder hartkorn. De valgbare medlemmer var mænd på 25 år eller mere, der rådede over mere end 1 tønde hartkorn eller havde ejendomme med assuranceværdi på mere end 1000 rigsdaler. Valgperioden var fra starten 6 år.

Sogneforstanderskabets hovedansvarsområder var fattigvæsen, skolevæsen og kommunens veje. Disse opgaver var før 1842 blevet løst af henholdsvis en fattigkommission og en skolekommission. Begge med deltagelse af præsten, sognefogeden og minimum 2 agtbare mænd. Sognevejene og bivejene blev under tilsyn fra amtet ledet af sognefogederne.

Disse kommissioner og sognefogedernes opgaver fortsatte også efter 1842, men det overordnede ansvar lå hos det delvis folkevalgte Sogneforstanderskab.

Over Sogneforstanderskabets møder skulle der føres en forhandlingsprotokol.

Asminderød Pastorats Sogneforstanderskab

Dette omfattede Asminderød og Grønholt sogne med en befolkning i henhold til Danmarks Statistik på:

År	Asminderød sogn	Grønholt sogn	I alt
1840	3534	984	4518
1870	4172	1258	5430

Målt i indbyggerantal var det en af Danmarks største landkommuner og større end de fleste købstadskommuner.

Det første møde i Sogneforstanderskabet blev afholdt 20. januar 1842. Medlemmerne var provst W.B. Bentzien, birkedommeren, 7 gårdmænd, en købmand og en kromand. Den første beslutning var at vælge formand, og det blev provst Bentzien. I øvrigt deltog birkedommeren kun i de møder, hvor hans deltagelse var nødvendig.

Provst Bentzien forblev formand for Sogneforstanderskabet lige til sin død i 1857, og næsten samtlige møder blev i dette tidsrum holdt i Asminderød Præstegård, og provsten har i det væsentligste også ført forhandlingsprotokollen. Der blev afholdt minimum 10 møder i Sogneforstanderskabet om året, og ingen af sogneforstanderne modtog betaling for deres deltagelse.

Provst W.B. Bentzien (1800-1857). (Det Kongelige Bibliotek)

Forhandlingsprotokollen

Undertegnede havde længe haft lyst til at læse disse forhandlingsprotokoller og specielt de ældste protokoller. Jeg havde undersøgt, om protokollerne var tilgængelige på Rigsarkivet og herunder læst registratur for Asminderød-Grønholt Kommune for 1842-1970 udgivet i 1987. Heraf fremgik, at forhandlingsprotokollerne fra før 1898 var gået tabt formentlig omkring 1. Verdenskrig.

Det var ærgerligt, men jeg måtte så prøve at få de ældste, der fandtes. Inden jeg bestilte dem til læsesalen i Rigsarkivet spurgte jeg Lise Schiffer Fredensborg Arkiverne, om de havde kopi af disse eller vidste, om nogen havde arbejdet med disse arkivalier. Hurtigt fik jeg svar, at alle forhandlingsprotokollerne fandtes tilbage fra 1842, og at Fredensborg Arkiverne kunne tilbyde at hjemlåne disse, så turen ikke behøvede at gå til København, men bare til Kokkedal. Protokollerne fra 1842 til 1898 blev af Marie Amstrup Møller hentet til Kokkedal, og jeg gik i gang med affotografering af de mange håndskrevne sider skrevet med gotiske bogstaver. Det blev til i alt godt 2.000 folio billeder/sider. Arbejdet har herefter været at læse siderne og få dem delvis afskrevet og systematiseret. Ikke alt er lige læseligt, og lidt har

været umuligt for mig at læse. Jeg har foreløbig nået at læse og afskrive protokollerne fra 1842 til og med 1863, og det har virkelig været spændende læsning. Man får et indtryk af, hvorledes handlinger i Danmarkshistorien har påvirket lokalbefolkningen i vores område f.eks. under krigen i 1848-49 og den truende krig i 1864 samt ved grundlovens tilblivelse. Ligeledes indtryk af hvorledes kommunen kunne yde nødhjælp til familier eller enkeltpersoner, uden at der var ansat medarbejdere hertil. Skolelærere og sognefogeder var reelt de eneste aflønnede personer. Det meste vejvedligeholdelse og afvanding blev klaret af borgerne, som hver især fik anvist deres opgaver. Kommunikation mellem sogneforstanderskabet og borgerne skete primært i kirkestævne efter kirkegang.

Jeg vil efter en nødvendig kritisk gennemgang af det afskrevne sørge for, at det bliver tilgængeligt for andre, både hvad angår de digitale sider og min oversættelse.

Under henvisning til det afholdte kommunevalg den 16. november 2021 har jeg valgt i denne artikel alene at beskrive og gengive et eksempel på valg handlinger til sogneforstanderskabet i 1844 samt efterfølgende reaktioner på grundlag af forhandlingsprotokollerne.

Referater

I efterfølgende udpluk fra forhandlingsprotokollen er gengivelsen anført med kursiv i modsætning til kommentarer.

Bogstavering, stavemåde, store bogstaver, tegnsætning mv. er forsøgt gengivet efter nugældende sprogbrug og teksterne kan i enkelte tilfælde være forkortet og ændret. Der er således ikke tale om en 100% gengivelse. Enkelte ord er bibeholdt, selv om de ikke længere anvendes i den angivne form.

1. Udpluk fra forhandlingsprotokollen

Lørdag 5/12 1844 afholdtes valgmøde i Asminderød Provstegård for at vælge de 4 nye sogneforstandere.

Valgene var forberedt med en liste, som har ligget til eftersyn i Asminderød, Grønholt og Daglykke skoler i 3 forskellige afskrifter fra 16/11 til 1/12. Dagen

og klokkeslæt samt stedet, hvor valgene skulle foregå, var 3 søndage efter hinanden bekendtgjort ved kirkestævnerne, og i Fredensborg ved opslagne plakater. Af 161 vælgere mødte 49. Ingen havde noget at erklære mod valget. Stemmeafgivelsen blev således:

- Gårdmand Olsen af Asminderød 11 stemmer
- Kaptajn Erlandsen af Langstrup 2
- Møller Hafs på Skære Mølle 21
- Gårdmand Peder Svendsen af Lønholt 4
- Prokurator Alsted af Asminderød 18
- Gårdmand Hans Andersen af Langstrup 32
- Gårdmand Mogens Christensen af Grønholt 34
- Gårdmand Jørgen Thomsen af Asminderød 21
- Skolelærer Clausen 1
- Gårdmand Jørgen Hansen af Langstrup 14
- Proprietær Windersleff 8
- Gårdmand Peder Nielsen af Baastrup 1
- Parcellist Eskild Hansen af Lønholt 22
- Gårdmand Peder Haagensen af Sørup 3
- Gårdmand Ole Pedersen af Lønholt 1
- Gårdmand Peder Larsen af Grønholt 3

I alt 196 stemmer.

Som forstandere valgtes gårdmand Mogens Christensen af Grønholt med 34 stemmer, gårdmand Hans Andersen af Langstrup med 32 stemmer, parcellist Eskild Hansen af Lønholt med 22 stemmer og Møller Hafs med 21 stemmer.

Ved første optælling var fejlagtig talt for Jørgen Thomsen 20 stemmer, men ved anden optælling og konference befandtes han at have 21, og skulle således efter anordningen lodkastning være anvendt, men da hr. Hafs efter valgbestyrelsens forespørgsel erklærede sig villig til at overtage hvervet, og Jørgen Thomsen ønskede at fritages for valget, antog man uden videre at burde indstille hr. Hafs.

Parcellist Eskild Hansen har i skrivelse af 5/12 erklæret ikke at ville modtage valget, fordi han skal forsørge hans gamle og svage forældre. Da ingen af forsamlingen, som derom blev adspurgt, fandt nogen grund til fritagelse for

valg i denne omstændighed, har valgbestyrelsen ikke troet at burde lægge hans indvendig nogen betydning.

Til approbation (godkendelse) indstilles altså, at Mogens Christensen, Hans Andersen, Eskild Hansen og Møller Hafs anses som valgte sogneforstandere og tiltræder deres funktion fra 1/1 1845.

2. Parcellist Eskild Hansens klage er der 11. marts 1845 protokollert:

Der er skrevet svar til amtmanden angående et brev fra parcellist Eskild Hansen til amtmanden og dennes svar. Det angår valget af Eskild Hansen og indledningsvis henvises til valgprotokollen, som allerede har været sendt til amtmanden. Det påstås, at der har været fejl i optællingen, men fejlen fremgår allerede af protokollen og angår udelukkende Jørgen Thomsen, som først fik optalt 20 stemmer og afstemning i anden omgang til 21 stemmer. Det havde imidlertid ingen indflydelse på Eskild Hansens valg, da han fik 22 stemmer. Møller Hafs og Jørgen Thomsen havde begge fået 21 stemmer og komiteen havde indstillet Møller Hafs, da Jørgen Thomsen hverken kunne læse eller skrive og altså måtte anses mindre skikket til funktionen.

Sognerådet 1909. Asminderød-Grønholt Kommunes sogneråd 1909. Desværre findes der ikke fotos fra perioden med sogneforstandere, men det kunne lige så godt have været, som det så ud i 1840'erne, alle var mænd i en moden alder, der var trækpapir, da man skrev med blæk, en enkelt petroleumslampe betød, at det af hensyn til lyset var en fordel at holde møde om dagen. (Fredensborg Arkiverne)

At forretningerne i Asminderød distrikt er anvist Eskild Hansen er en selvfølge, da han hører til Asminderød skoledistrikt og bor lige umiddelbart op til byens grænse, mens de øvrige forstandere bor langt borte.

Han har altså ikke mindste grund til klage, men fortjener tilrettevisning, når han ikke kan tåle, at en anden påbydes hvad han anser for en byrde, ligesom den rette må betragte valget som en hæder. Sandsynligvis er hans valg fremkaldt ved den færdighed i regning og skrivning, hvorom også hans andragende vidner. Heller ikke fortjener han ros for den måde, han har bestridt valgresultaterne.

3. Kommentarer:

Af en befolkning på 4-5.000 var således kun 161 valgberettigede. At blive valgt som sogneforstander var offentligt ombud, og man kunne, som det fremgår også blive valgt, selv om man ikke havde lyst eller evner til opgaven. Intet tyder på opslag af personlige valgplakater.

Det fremgår af referaterne, at Sogneforstanderne alle blev tildelt et distrikt og område i kommunen, og inden for dette område skulle sogneforstanderen forestå en lang række opgaver bl.a. opkrævning af kommuneskatter, tilsyn med vejenes beskaffenhed, sikring af at fattige fik den fornødne understøttelse herunder fysisk udbetaling af fattighjælp, og at borgerne opførte sig anstændigt. Disse opgaver og mødeaktiviteter fik sogneforstanderne ikke betaling for.

En decentral opdeling med godt kendskab til lokalbefolkningen og kendskab til, hvem der tog sig af lokale problemer, som man måske kan savne i kommunens nuværende struktur.

Efter overgang til folkestyre ved Grundloven i 1849 blev Sogneforstanderskabet også involveret i afholdelse af valg til Folketinget og Landstinget.¹ Det beskrives indgående, hvorledes der skulle udarbejdes valglister indeholdende navne på dem, der var valgbare, og dem der var valgberettigede. Dernæst skulle disse lister offentliggøres, og der skulle indkaldes til valghandling. Som områdets største kommune forestod Asminderød Pastorats sogneforstanderskab denne opgave for Fredensborg Kredsen bestående foruden kommunen selv af Hørsholm, Karlebo, Søborg

og Gilleleje, Græsted og Mårum, Esbønderup og Nødebo. Valghandlingen fandt bl.a. sted i Kuppelsalen på Fredensborg Slot. Valget blev som udgangspunkt foretaget ved håndsoprækning.

I 1855 blev antallet af valgbare og valgberettigede til Sogneforstanderskabet udvidet. Præsten, birkedommeren og de store jordejere var ikke længere fødte medlemmer. Antallet af sogneforstandere skulle være et ulige tal, og den mindre halvdel valgtes af samtlige, som også var valgberettigede til Folketinget dvs. mænd over 25 år, men ingen fra de 7F'er (Fruentimmere (kvinder), Folkehold (tjenestefolk), Fattige, Fremmede, Fallenter (mennesker der var gået fallit), Fjølser og Forbrydere).

Den større halvdel valgtes blandt de skatteydere, der det foregående år havde betalt mest i skat. Dette blev praktiseret her som den højst beskattede femtedel af kommunens skatteydere.

Provst Bentzien var således ikke længere født medlem, men blev opstillet og valgt, og fortsatte i øvrigt som formand.

Afslutning

I senere udgaver af BROEN kan andre emner fra protokollerne være grundlaget for nogle artikler.

Note

¹ Foreningens årsskrift 1999. Bent Skov Larsen: Episoder fra valg til Rigsdagen i grundlovens første 65 år.

Kølles Gård 1934-38

Af Annette Engelstoff

Ida Brun og Ernst Kølle ved rejsegildet januar 1935. Det var ved denne lejlighed, at aviserne kunne berette at den 83-årige hofjægermesterinde - frisk som hun var - tog turen rundt på stilladsets løbbebroer.

En ny kro i stemningsfuld engelsk herregårdsstil var, hvad arkitekten Carl Brummer forestillede sig, da han fik opgaven at genskabe Humlebæk Kro. Den var blevet revet ned i 1933 ved anlæggelsen af den nye strandvejs forlængelse mod nord fra Humlebæk Kirke til Tibberup.

Vi er i 1934. Hofjægermesterinde Ida Brun fra Krogerup, som ejer Humlebæk Kro, vil lade en ny kro opføre.

Arkitekten Carl Brummer får opgaven, men på den betingelse, at der skal findes en krovært, der er "lige så moralsk som en biskop" og har både lyst og evne til at drive kroen på rette måde – dog således at den også kan forrente sig.

Den gamle kro og hotel nedrives i 1933 for at give plads til den nye strandvej (Postkort fra omkr. 1905)

Til højre: Kølles Gård. Malet i 1936 af Eduard Saltoft (1883-1939)

Carl Brummer må gøre sit bedste for at finde en sådan vært. Restauratør Ernst Kølle bliver den udvalgte, og han går til opgaven med liv og lyst. Har dog en betingelse: kroen skal hedde »Kølles Gård«.

I januar 1935 er der rejsegilde

Politiken skriver under overskriften: »Kølles Gård« skifter navn:

”Hofjærgermesterinde Ida Brun forlanger den nye kro kaldt for Humlebæk Kro. Opførelsen af restauratør Ernst Kølles nye store virksomhed i Humlebæk skrider frem, og i går eftermiddags var der rejsegilde på kroen, som er beliggende på højre side af den nye strandvej med udsigt over Øresund. Rejsegildet havde samlet ca. 60 mennesker, først og fremmest bygherren hofjærgermesterinde Ida Brun, der som ejer af godset Krogerup også ejede den gamle kro, og som nu lader den nye opføre. Desuden hr. Kølle, som har forpagtet kroen, arkitekt Brummer, som har tegnet den, de rådgivende ingeniører Fr. Hansen og Tue Kelstrup samt mange andre interesserede. Rejsegildet fejredes med taler, portvin og kransekage.

Det er blevet meddelt, at kroen skulle hedde Kølles Gård, men det navn får den nu ikke. Der var livlig diskussion, om den skulle hedde Humlebæk Kro, Kølles Gård eller Krogerup Kro, men hofjærgermesterinden resolverede energisk, at dens officielle navn skulle være Humlebæk Kro – så måtte Kølle i øvrigt gerne bruge navnet Kølles Gård for sin egen mund.”

Carl Brummer fortæller, at han bestræber sig på at få ånden i de gamle engelske kroer vakt til live.

Kaffepause under en besigtigelse af byggeriet i forsommeren 1935.

*Fra venstre Ernst Kølle,
i midten arkitekten Carl Brummer
og yderst til venstre
Ernst Kølles hustru Anita Kølle.*

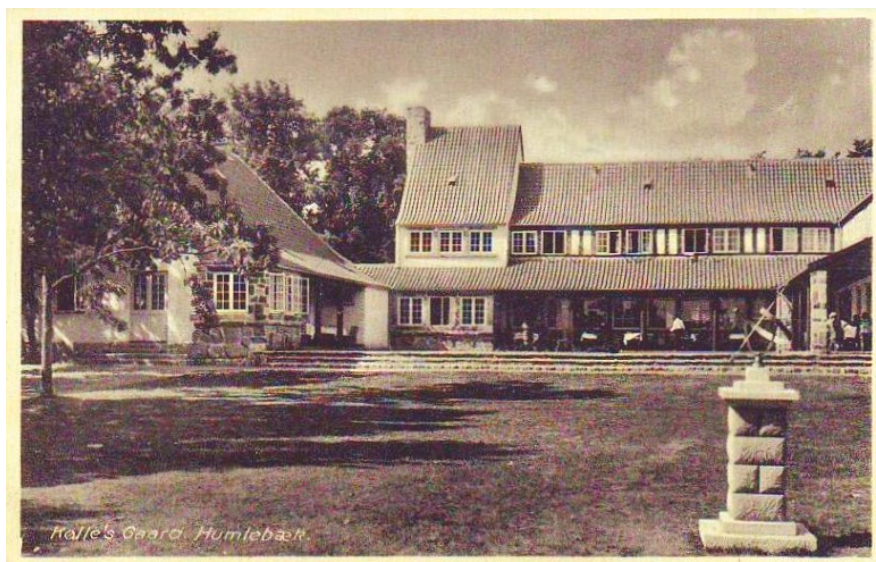

Udsnit af artikel i Politiken 28. juni 1935

I april 1935 bringer Politiken en stemningsfuld beskrivelse:

"I dette forår er Kølles Landevejskro i Humlebæk næsten blevet færdig. Det bliver en ny kro, men den er alligevel gammel, en moderne genskabelse af fortidens romantik. Krostuen skal ligne de krostuer, diligencernes passagerer gæstede, i pejsestuen samles

man om den brændende kamin, men i dansesalen danser man moderne til saxofon. Sveasalen indrettes til minde om svenskernes landgang i 1656 med billeder af drabelige kampe mellem danske og svenske, først med våben, senere med fodbold og tennisketcher. Allersidst i kampbilledernes række kommer en prinsesse, som også gør landgang på Sjælland. Det er endnu ikke blevet alvor. Der ser man, denne gamle kro er alligevel med i øjeblikkets liv! Og udenfor ligger en engelsk gård med loggia, springvand og bassin med fisk, ti hotelværelser venter med opredte senge, og køkkenet skal ikke stå tilbage hverken for den nye eller den gamle tid."

Kølles Kro fra havesiden (Postkort fra 1935)

Arkitekt Carl Brummer beskriver byggeriet således:

Bygningen er opført af mur med nogen anvendelse af bornholmske sandstensbrokker. Facaderne er kalkfarvede og taget dækket af røde tegl. Kroen er bygget trefløjet, således at hovedfløjen er parallel med Strandvejen, og fløjen mod nord indeholder køkkenlokaler og fløjen mod syd dansesal. Pladsen mellem de tre fløje er belagt med brudstensfliser af bornholmsk sandsten og har i midten et bassin med springvand. Den store krostue har skydevinduer ud til den åbne søjlegang, som ligger et trin højere end pladsen, og hvor der er servering.

Håndværkere og leverandører:

- Jord-, beton- og murerarbejdet: Gunnar Jensen, Tikøb
- Tømrer- og snedkerarbejdet: Fr. Jensen, Bøtterup pr. Hornbæk
- Malerarbejdet: Folmer Christensen, Skotterup pr. Snekkersten
- Blikkenslagerarbejdet: Th. Jensen, Espergærde,
- Elektrisk installation: C.E. Ahrendt Jensen, Hornbæk,
- Centralvarmeinstallation: H.M. Bastiansen, Kastrup,
- Stenhuggerarbejdet: A/S De Forenede Granitbrud, Bornholm.

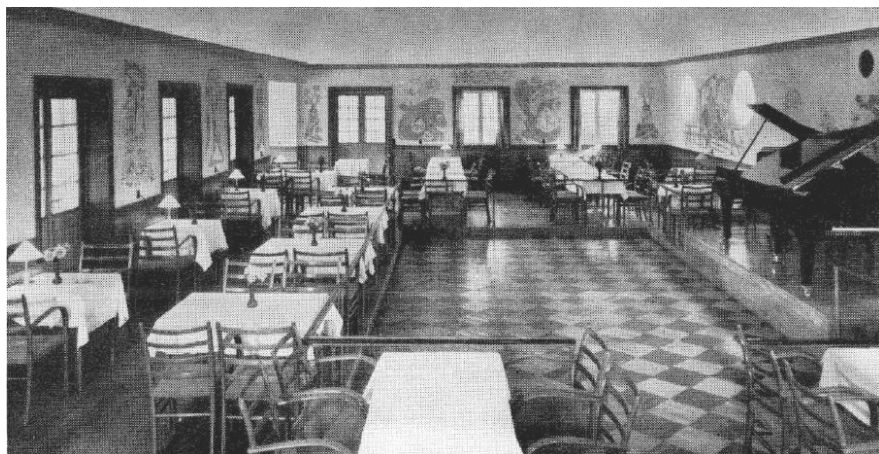
Ernst Kølle er et stort og kendt navn i det københavnske forlystelseliv, vært i Kølles Spisehus i Vesterport og "Arena" i Tivoli, og i juni 1935 rykker han ind som vært på »Kølles Gård«, som bliver indviet ved en stor fest.

Tegning af stueplan med bl.a. krostue, køkken og dansesal, samt 1. sal med værelser. (Arkitekten 1936)

Politiken rapporterer fra indvielsen i juni 1936:

“Den gamle hofjægermesterinde har sat 200.000 kr. i opførelsen af denne landevejskro, Kølle andre 100.000, og resultatet af disse mange penge skulle nu beses.

Fotos af dansesal, krostue og værelser fra fagtidsskriftet Arkitekten 1936.

Det var et meget stort og broget, til dels mondænt publikum, der i aften samledes i Kølles Gård, der i den smukke sommeraftens solskin henlå som en romantisk fortidskro, lysende i mange festlige farver, præget af solid gammeldags hygge. Til stede var først og fremmest den snart 81 år gamle hofjægermesterinde Ida Brun med sin datter. Fruen til Krogerup er virkelig en rask gammel dame, munter og slagfærdig, stundom også bidsk, og denne gamle dame, der er ejer af Krogerup og indehaver af det Tesdorpfiske Fideikommis var klædt helt i hvidt og bar på sin hat en pragtfuld pleureuse af strudsefjer. Hun var omgivet af sin nærmeste familie, deriblandt væddeløbsrytteren, godsejer Garth-Grüner, som er gift med en datterdatter, og hans broder, landsretssagføreren, der lige har modtaget udnævnelsen som Danmarks eneste kammerherre hos paven i Rom.

I øvrigt sås af kendte folk mellem gæsterne bl.a. departementschef Frederik Graae fra undervisningsministeriet, Helsingørs borgmester Kong Peder, byretsdommer Bardenfleth, teaterdirektørerne Ib Schønberg og Erik Lassen, direktør Ove Nielsen, Bulldog, som mødte med en levende kalv i fødselsdagsgave til hr. Kølle og sognerådsformand Mikkelsen.

I nat føres dansen af den ukuelige hofjægermesterinde. Hun har lagt pleureusen og svinger sig i dansen, idet hun siger: Lad os more os! Herregud, vi lever dog kun én gang!" Ernst Kølle fik kun to år på "Kølles Gård" ...

Han døde i juni 1938, 48 år gammel.

Portrætfoto af Kølle
(Elfelt foto)

Fra Politikkens nekrolog:

Restauratør Ernst Kølle død.

En tragisk skæbne fra det københavnske forlystelsesliv: Han stod i spidsen for tre blomstrende restauranter, og han satte alt til.

En mærkelig og tragisk københavnerskæbne er afsluttet. Direktør Ernst Kølle er død.

Ernst Kølle var en mand af stor charme og megen ekspansionstrang. Der stod altid et brus af liv om ham. Allerede som ung mand forfærdede han sin far, der var en stiltfærdig klædegrosserer i Fiolstræde, ved i tre år at vagabondere i Amerika, snart børstede

han sko eller vaskede tallerkener, snart spillede han på beværtning eller sad som medlem af et jazzorkester. Hjemkommen til Danmark fortsatte han sin flyvende og farende tilværelse, han var i redningskorpset, han var cigarhandler. Under krigen spillede han på Børsen og gjorde store forretninger i kartofler og kul.

I al stilhed tog Kølle et kursus i madlavning i Borgernes Hus, og da Vesterport stod færdig, sad han her som vært i et spisehus, der straks vandt ry mellem kræsne københavnere som et fint madsted. Senere fulgte så stillingen som direktør i Arena, som blomstrede op som Københavns bedste dansevariete. Ernst Kølle fortsatte sin succes med Kølles Gård, der helt udsprang af hans fantasi og hans opfattelse af restaurationsliv.

Resten er tavshed. Det er kendt for alle, hvordan det gik ham, da han rykkede ind på Rådhuspladsen. For første gang svigtede hans store publikum. Ernst Kølle var rykket ind i Richs-huset fuld af optimisme med 200.000 kr. på sin sparekassebog. Nu så han pengene smuldre hen. Der kom ny ledelse, og Kølle måtte lægge sig ind på Kommunehospitalet lidende af en leversygdom.

En mærkelig og tragisk skæbne fik denne mand. Alle de, som kendte ham, holdt af ham. Han var en stor, godmodig, lys og glad dreng med en fantasi, som bar ham højt op og til sidst ud i en risiko, der var for stor.”

Krodriften på »Kølles Gård«. ophørte omkring 1970.

KØLLES GAARD

Torsdag den 1. September overtager Under-
tegnede Driften af *Kølles Gaard i Humlebæk.*

Det er mit Haab, at Kølles Gaard stadig vil nyde samme Popula-
ritet hos det ærede Publikum. I Overensstemmelse med de Tradi-
tioner, der allerede er skabt, vil der ogsaa i Fremtiden blive gjort
alt for, at De skal befinde Dem godt paa Kølles Gaard.

ARBØDIGST
E. NIELSEN
DIREKTØR

Restaurant „Lille Peter“, Dyrehavsbakken, Restaurant B. T. & Pølsekroen

Annoncen i Politiken 1. september 1938

Kilder:

Brummer, Carl: Mennesker, huse – og hunde. Gyldendal, 1949, s. 158-159

Brummer, Carl: Humlebæk Kro. Artikel i Arkitekten – månedshæfte 1936, s. 49-51

Artikler og annoncer fra Politiken: 31-01-1935, 29-04-1935, 28-06-1935, 17-06-1938, 01-09-1938

Fotos velvilligt stillet til rådighed af Niels Kølle (Ernst Kølles søn), som hermed takkes.

Nye bøger

Af Peter Heiberg

Den ny udgave af Museum Nordsjællands årbog »Alle tiders Nordsjælland 2021« udkom lige før jul. Den kan stadig købes i museerne og hos Fredensborg Boghandel. Årbogen er på 152 sider, er rigt illustreret og koster 175 kr.

Som sædvanlig er spændvidden stor. Tidsmæssigt rækker artiklerne i årbogen fra stenalderen og frem til i dag, geografisk fra Gilleleje i nord til Hørsholm i syd og fra

Frederiksværk i vest til Helsingør i øst. Emnerne spænder fra el til elefanter, fra stenøkser til vindmøller, og sågar bæverne har fået deres helt egen artikel.

Fra vores område finder man artiklen »Mosens muligheder« om de muligheder for selvforsyning, som mosen bød på. I artiklen beskrives produktionsanlæg og arbejdsgange i forbindelse med tekstilfremstilling på jernalderbopladsen tæt ved SuperBrugsen i Fredensborg. Tekstilet bestod af hør, som blev bearbejdet i en mose, for processen krævede rigelig adgang til vand. Mosen har også bevaret flere af de trægenstande, der for mere

end 1500 år siden blev brugt af beboerne på den nærliggende boplads, blandt andet en træske og en ard, datidens plov.

Hele tre bøger udkom der i 2021 om videnskabskvinden Marie Hammer, som i mange år boede i Roland og i øvrigt havde sin barndom på en lille gård ved Nivå. Eva Tinds biografiske roman »Kvinden der samlede verden« om Marie Hammer, der trodsede tidens normer og fx af flere blev frarådet at begive sig ud på en jordomrejse med ét formål: At bevise at jordens kontinenter engang har været samlet.

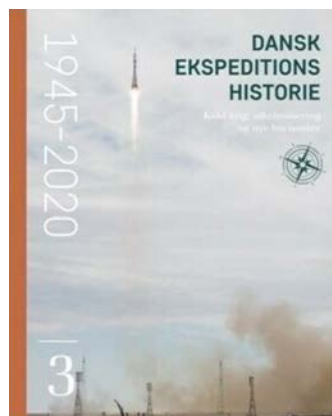
Marie Hammer havde på samme tid en drøm om at få en succesfuld karriere og en stor familie. Hun var således den første kvinde, der var med i Knud Rasmussens 7. Thule-ekspedition i 1932, hvilket gav hende blod på tanden til at fortsætte de månedlange ekspeditioner for midler, hun selv havde rejst. Marie Hammer skrev sin doktordisputats som ulønnet forsker og mor til fire hjemme ved køkkenbordet, alt imens hun drømte om at erobre nye og ukendte verdensdele. En interessant og spændende bog.

I det tredje bind af »Dansk ekspeditions-historie« har Inge Damm i afsnittet: De små midler og den store jord beskrevet Marie Hammers rejser og forskning efter 1945.

Billedbogen »Marie Hammer og mosmiderne« af Jakob Lund Pedersen fortæller humoristisk om Marie Hammers liv og interesser, hendes banebrydende opdagelser om mosmider og rejserne jorden rundt.

Vil man have Marie Hammers egen beretning om sit liv og forskning så er bogen »Forsker i fem verdensdele« fra 1981 stadig meget læseværdig.

Foreningen Norden og lokalhistorisk forening har i samarbejde arrangeret en aften i februar, hvor Eva Tind fortæller om sin bog, og som første artikel i dette nr. af Broen fortæller Peder Hammer om sine forældre, hjemmet og haven i Roland.

Bestyrelsen for Fredensborg - Humlebæk Lokalhistoriske Forening

Formand:

Peter Heiberg, Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
Tlf. 50 62 19 47 mail: fmd.fredhumlelokalhist@gmail.com

Næstformand:

Bent Skov Larsen, Bogårdsvej 309, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 11 47 - mail: bent.sl@mail.tele.dk

Kasserer:

Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg
Tlf.: 51 37 42 47 - mail: fredhumlelokalhist@gmail.com

Sekretær:

Annette Engelstoff, Vænget 9, 3050 Humlebæk
Tlf.: 40 74 35 12 - mail: annette.engelstoff@gmail.com

Bestyrelsesmedlemmer:

Else Mariager, Slotsvænget 15, 3480 Fredensborg
Tlf.: 50 70 90 47 - mail: else@bitco.dk

Heidi Ølgaard, Gammel Torpenvej 15, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 23 46 – mail: heidi.olgaard@gmail.com

Karen Lisbeth Poulsen, Langerødvej 33, 3480 Fredensborg
Tlf.: 49 19 42 29 - mail: karenlisbethpoulsen@gmail.com

Suppleanter:

Jeppe Tom-Petersen, Gl. Strandvej 6, 3050 Humlebæk
Tlf. 20 72 61 30 - mail: jeppe.tom-petersen@mail.dk

Lars Trudsø, Skolebakken 2, 3050 Humlebæk
Tlf. 21 72 32 22 - mail: lexis@tdcads.dk